

KOORGEL EIDE

uitgave van de afdeling bisdom Roermond van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging
nummer 89 augustus 2011

INHOUDSOPGAVE:

- 1 Prelude
- 2 Van het secretariaat
- 3 VNK Nieuws
- 4 Afscheid aalmoezenier Guido Grond
- 9 Aalmoezenier
- 10 Vanaf de orgelbank
- 11 Het imago van de koorwereld
- 12 Toelichting bij de DO-UT-DES
Muziekbladen
- 13 DO-UT-DES Muziekbladen
- 17 Sacramentsdag
- 18 In Memoriam Harry Valk
- 20 Noot-zaken
- 22 Even voorstellen
- 23 Korendag Heiligdomsvaart
- 24 Werkgroep Liturgische Muziek
- 27 POST-ludium
- 28 Activiteitenagenda

OMSLAG:

Het embleem van de leger-aalmoezenier op de tekst: ecce sacerdos, een Gregoriaans gezang over het (bisschoppelijk) priesterschap.

“Zie de hoge priester, die in zijn dagen heeft behaagd aan God: daarom heeft gezworen de Heer hem te doen groeien tot zijn volk. De zegen van alle volken heeft Hij hem gegeven, en zijn verbond heeft Hij bevestigd boven zijn hoofd.”

REDACTIE:

Ad Voesten
Marian Verstappen (secre.)

E-mail:
koorgeleide@home.nl.

Postadres:
Postbus 470, 6040 AL Roermond

PRELUDE

Een prelude is een inleiding, een opening of voorspel in literatuur en muziek. Het is een begin. In deze, en volgende afleveringen van Koorgeleide zullen wij u onder deze aanhef informeren over wat u zoal kunt lezen in de vóór u liggende Koorgeleide. Dit alweer 89ste nummer staat vooral in het teken van het afscheid van ons bestuurslid en hoofdredacteur aalmoezenier Guido Grond. Sinds lange tijd een beeldbepalende persoonlijkheid binnen de NSGV. Nu hij de 70-jarige leeftijd is gepasseerd mag hij statutair van zijn rust gaan genieten. In deze aflevering staan dan ook enkele artikelen geschreven door mensen die veel met Guido gewerkt hebben voor de kerkmuzikale zaak.

Verder vindt u enkele “nieuwe” rubrieken zoals “Noot-zaken” over boeken en muziek-uitgaven. En er is een mogelijkheid om uw mening, bij voorkeur met een positieve ondertoon, te laten horen via de rubriek “postludium” middels ingezonden brieven. Natuurlijk blijft de redactie wel een vinger aan de pols houden om het een en ander in goede banen te leiden.

Wij wensen u erg veel leesplezier toe.

Ad Voesten en Marian Verstappen

Koorgeleide 90 verschijnt in december. Kopij voor dat nummer kunt u uiterlijk 20 oktober insturen via e-mail: koorgeleide@home.nl, of via het secretariaat van de NSGV, Postbus 470, 6040 AL Roermond.

VAN HET SECRETARIAAT

- Aan de lijst van kerkmuzikaal en liturgisch deskundigen kunnen worden toegevoegd: Dekenaar Sittard: Mgr.W.V.G.H. van Rens, liturgisch deskundige en dhr.Arno Kerkhof, kerkmuzikaal deskundige.
Begin dit jaar is in het dekenaat Maastricht een koorkring opgericht. Het bestuur wordt gevormd door dhr.Jeffrey Hendriks (voorzitter), de dames Bernarda Meessen en Annie Jansen en dhr. J. Hoorens. Wij wensen het bestuur veel succes met hun werk in het belang van de kerkmuziek.

- **Uitvoering Beleidsplan 2010-2015**

Op 7 mei en 28 mei j.l. hebben in Roermond de kennismakingsdagen plaats gehad met de kerkmuzikaal en liturgisch deskundigen in de koorkringen en dekenaten. De Werkgroep Liturgische Muziek heeft inmiddels de studiemap voor dirigenten 'In Paradisum' met gezangen voor de uitvaartliturgie voltooid en is thans bezig met het samenstellen van een studiemap met gezangen voor de Advent. In de herfst van dit jaar en in de loop van volgend jaar zullen dekenats- c.q. koorkringsgewijs alle pastoors, koorbesturen en koordirigenten benaderd worden.

- **Fusie koren. Een voorbeeld ter navolging.**

Onlangs ontvingen wij op het secretariaat het volgende bericht:

"Geacht bestuur,

Zoals u weet hebben de parochies St. Joseph en St. Martinus in de gemeente Heerlen een kerkkoor. Door veroudering en de daardoor ontstane vermindering van het ledenaantal kwam de kwaliteit van het opluisteren van de missen sterk in het gedrang. Vandaar dat

de besturen van de beide koren, St. Caecilia en St. Joseph, in overleg met de leden tot een intensieve samenwerking hebben besloten met de optie tot fusie als e.e.a. zou lukken in een goede verstandhouding. Dat is gelukt, de leden groei(d)en steeds meer naar elkaar toe en het zingen gaat steeds beter. Begin dit jaar hebben de leden van de beide koren in een aparte jaar-ledenvergadering besloten dat er één koor gevormd diende te gaan worden. Dat is gebeurd en de besturen van de beide koren vormen voor de tijd van maximaal 2 jaar een overgangsbetuur, teneinde alles juridisch goed te regelen met o.a. het bestuur van cluster zuid in Heerlen. Een nieuwe naam is nog niet bekend, maar als die bekend is zal ik die aan u doorgeven. De dirigent van het koor is dhr. Jean Lardinois. De secretaris is mevr. H. Waltmans.

Met vriendelijke groeten,

J.G.M. Punt, Communicatie en PR."

Ik heb deze brief integraal opgenomen omdat het een mooi voorbeeld is hoe in de praktijk op een verstandige en coöperatieve manier met een dergelijke situatie om te gaan.

We zien om ons heen de processen van vergrijzing en vermindering van het aantal koorleden, clustering van parochies, als ook sluiting van parochiekerken. Al deze processen hebben vaak ook gevolgen voor kerkkoren. Koorbesturen kunnen passief en lijdzaam toezien en achterover leunen in de hoop dat alles goed komt, maar het verdient, als dergelijke situaties zich voordoen, de voorkeur dat koorbesturen in een vroeg stadium op ontwikkelingen als terugloop van het aantal koorleden, dreigende opheffing van koren, clustervorming dan wel opheffing van parochies etc.

anticiperen. Aarzel niet om, als genoemde situaties zich voordoen, tijdig met kerkbesturen en besturen van naburige koren in overleg te treden over vormen van samenwerking en/of fusies.

Het is, zowel in het belang van de zangvreugde van de zangers, als ook in het belang van een waardige viering van de liturgie, veelal beter door fusie tot één vitaal en kwalitatief goed koor te komen dan kost wat kost tot het bittere eind een koor overeind te houden tot het niet meer langer kan. Daar is niemand bij gebaat.

Daarom vestig ik uw aandacht op de wijze waarop genoemde koorbesturen in

Heerlen zijn omgegaan met de problematiek van de vergrijzing en het teruglopend ledenaantal. Een voorbeeld ter navolging!

- **En “last but not least”, een hartelijk woord van dank** namens alle medewerkers op het secretariaat aan aalmoezenier Guido Grond voor de vele jaren waarin hij, niet alleen in ons bisdom, maar ook landelijk en internationaal zijn krachten gewijd heeft aan de kerkmuziek. Het zal, ook op het secretariaat, wennen zijn aan een NSGV in het post Guido Grond tijdperk. Guido hartelijk dank!

Jacq. Hoorens, secretaris.

VNK - NIEUWS

Stichting Verenigde Nederlandse Korenorganisaties Limburg

In 2010 bestond de VNK-Limburg 50 jaar. 'n Halve eeuw samenwerking en overleg tussen de verschillende korenorganisaties in Limburg waaronder ook de Sint-Gregoriusvereniging in ons bisdom. En de inbreng van de kerkkoren mocht er zijn. Tot op de dag van vandaag. Momenteel maakt de Sint-Gregoriusvereniging zich samen met de VNK sterk voor de kinderkoren. En dat levert succes op. Hetzelfde geldt voor het in standhouden van het gregoriaans, de basis voor de westerse muziekcultuur.

De VNK-Limburg heeft een druk seizoen 2010/2011 achter de rug. De topper was ongetwijfeld het CD-Award-project. De koren die dat wilden konden voor 50 euro een cd laten maken. De belangstelling was overweldigend. Meer dan 60 cd's werden er gemaakt. En daar waren ook kerkkoren bij en gregoriaanse schola's. Tijdens een uitbundige gala-avond in Meijel werden de beste opnamen bekroond. Dit project loopt nog door tot in 2012. Heeft uw koor belangstelling? Laat het dan weten. Voor nadere informatie kunt U terecht bij het Huis voor de Kunsten, Sophie Hoeymakers, tel. 0475-399299. Wacht niet te lang want vol is vol. Zaterdag 3 September is er weer de Dag van de Koormuziek, voor de derde keer in Geleen. Met ongeveer 150 deelnemers de gehele dag zingen en repeteren. Kennismaken met spannende en nieuwe stukken. En dan in de avond tijdens een optreden laten horen wat het resultaat is.

Heeft U belangstelling? Bel even naar Marina Veldman, tel. 045-5752734, en U krijgt alle informatie. Met zangersgroeten,

Hans Braun, Voorzitter VNK-Limburg

WIST U DAT ? ...

BIJ HET AFSCHEID VAN ONS BESTUURSLID EN HOOFDREDACTEUR DE WELEERW. AALMOEZENIER G.J.P.H.GROND.

In “Mededelingen”, voorloper van “Koorgeleide”, van augustus 1974 lezen we over de benoeming door bisschop Gijsen, van de weleerw. heer G.J.P.H.Grond als bestuurslid van de NSGV. Hij was toen kapelaan aan de parochie H.H. Petrus en Michaël te Sittard.

Al gauw verschijnt zijn eerste rubriek “Rondom het kinderlied” dat hij samen met Louis Krekelberg schrijft. Het belang van kinderkoorzang en nieuw liturgisch koorrepertoire conform de richtlijnen van het 2^e Vaticaanse Concilie worden door Guido gedurende zijn gehele schrijversloopbaan enthousiast gepropagandeerd.

In 1982 wordt Guido, na het afscheid van voorzitter prof. dr. H. Litjens, waarnemend voorzitter van de NSGV. Ook zijn schrijvend aandeel in ons periodiek wordt groter. Er blijkt een grote mate aan dossierkennis aanwezig. Guido is een verwoed verzamelaar van alle nieuwe muzikaal-liturgische uitgaven die in “Mededelingen” allemaal worden besproken. In april 1985 had Guido ook een aandeel in de muzikale organisatie rondom het bezoek van Paus Johannes Paulus II aan onze provincie. Hij noemt in Mededelingen de openluchtmissie op vliegveld Beek een “unieke en stichtende plechtigheid”. Mede dankzij Guido kwam er een NSGV-plaquette voor bijzondere diensten, gemaakt door beeldend kunstenaar Harrie Cremers uit Tegelen. Naast al zijn drukke werkzaamheden voor kerkmuziek en liturgie, vertegenwoordigde Guido de NSGV ook in het buitenland tijdens de jaarlijkse congressen van onze zusterorganisaties in o.a. Duitsland, Frankrijk, België, Zwitserland, Polen en Italië. Deze reizen leverden een schat aan contacten op die hij tot op heden graag koestert.

Verder vertegenwoordigde hij de diocesane afdeling van de NSGV Roermond ook als hoofdbestuurslid in het landelijke bestuur te Utrecht, en was hij contactpersoon bij de korenorganisatie VNK-Limburg. In 1997 begint in “Koorgeleide” op zijn initiatief de rubriek “DO-UT-DES” Muziekbladen, vrij te gebruiken bladmuziek voor de liturgische praktijk. Een enorm waardevol en groot goed in een tijd waar copyright en geloofsbeleving en verspreiding nogal eens op gespannen voet staan. Vele bestuursleden en redactieleden zijn gekomen en gegaan. Guido is altijd gebleven maar nu hij de leeftijd van 70 jaar heeft bereikt gaat hij statutair van zijn welverdiende rust genieten. De NSGV en Koorgeleide zullen niet meer dezelfde zijn zonder zijn grote kennis en bijdragen. Maar zijn invloed op de kerkmuzikale geschiedenis zijn blijvend vastgelegd. Voor de kerkmuziek is Guido niet verloren. Sinds kort is hij benoemd tot bestuurslid van de vereniging “FREUNDE DER FOEDERATIO INTERNATIONALIS PUERI CANTORES, een organisatie ter promotie van de Pueri Cantores in de diverse landen. Hier zal hij zijn liefde voor kerkmuziek, kinder- en jeugdkoren aandacht blijven geven.

De redactie dankt Guido voor de vele jaren werk en hoopt dat hij nog lang mag genieten van de kerkmuziek in al zijn facetten.

Ad Voesten en Marian Verstappen

EEN WOORD BIJ HET AFSCHEID VAN EREVOORZITTER GUIDO GROND

In de lange geschiedenis van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging in het bisdom Roermond staan we nu bij een historisch moment vanwege het afscheid van onze erevoorzitter en tevens vicevoorzitter Guido Grond. Vanaf 1974, bijna 40 jaren, was de 'aalmoezenier' verbonden met onze vereniging en bekleedde in deze jaren vele en verschillende functies zowel in binnen- als buitenland.

Dat altijd bij zijn naam 'aalmoezenier' gezegd werd had van doen met zijn functie in het Nederlandse leger maar kwam toch ook heel dicht bij zijn werk als muzikaal deskundige, als kerkmusicus met een erudiete kennis van vindplaatsen van muziek, parate feitenkennis en een ijzersterk geheugen. Een aalmoezenier is iemand die begaan is met het lot van zijn soldaten en hen met zorg, met raad en daad bijstaat. Dat was altijd de drive van onze scheidende vicevoorzitter.

Als een vader koesterde hij Koorgeleide; hij was de bedenker van de Caecilia Drieklank en vele muzikale spreuken ontsproten aan zijn geest. Vele, vele avonden was hij betrokken bij de voorbereiding en beoordeling van de Koren-Instructie-Avonden. Hij vertegenwoordigde onze diocesane afdeling in het landelijk bestuur van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging en bezocht als vertegenwoordiger van de landelijke vereniging jarenlang congressen in het buitenland van o.a. de Cedame en de Pueri Cantores. Ook was hij bestuurslid van de VNK-Limburg namens de NSGV- bisdom Roermond. Vele regionale, nationale en internationale contacten zorgden voor een netwerk bijna 'all over the world'.

De ontwikkeling van de kerk- en liturgische muziek, vocaal en instrumentaal, prikkelden zijn nieuwsgierigheid en dat leidde tot een onvoorstelbare hoeveelheid aan blad- en luistermuziek in alle denkbare genres, eveneens 'all over the world.'

Hij bouwde aan een bibliotheek waarin elk belangwekkend werk op muzikaal en liturgisch gebied te vinden is. Jarenlang stelde hij voor geïnteresseerden in kerkmuziek de map 'Uitgelezen' samen, een selectie van publicaties in binnen- en buitenland op het gebied van de kerkmuziek. Ook zijn thematische 'Grondmappen' waren een begrip. Zo werd hij een vraagbaak bij wie je met elke vraag terecht kon en ieder vogeltje kreeg zijn antwoord. De mens en priester Guido Grond laat bij zijn afscheid een bruisende vereniging achter maar deelt ook in de zorg die we met z'n allen hebben over de toekomst van de kerkmuziek. Die zorg heeft hij de laatste jaren meermalen geuit en heeft hem niet onberoerd gelaten. Toch menen we bij zijn afscheid te kunnen zeggen dat hij geen zinkend schip verlaat want er zijn vele tekenen van bezinning op wat kerk- en liturgische muziek naar de documenten van onze Kerk dient te zijn. De spanning tussen ideaal en dagelijkse realiteit houdt alle actoren in het liturgische veld scherp. De toekomst van de kerkmuziek is gebaat bij het zoeken naar het wezenlijke van de liturgie en de zeggingskracht van zang en muziek. De vele en rijke gedachten van Guido Grond hebben daaraan altijd geappelleerd en zijn de jaren door een dragende kracht geweest voor onze vereniging.

Op verschillende momenten en verschillende manieren is landelijk en binnen onze gelederen afscheid genomen van onze erevoorzitter. In oktober 2010 werd hij nog benoemd als bestuurslid van Nederland in de vereniging Freunde der Foederatio Internationalis Pueri cantores. Al eerder ontving hij de Koninklijke onderscheiding ridder in de orde van Oranje

Nassau voor zijn grote inzet voor behoud en ontwikkeling van het erfcultuurgood onder de noemer: kerkmuziek. Landelijk ontving hij de brozen plaquette van de Nederlandse Sint Gregoriusvereniging als blijk van grote waardering voor zijn inzet.

Op deze plaats willen we als bestuur van de Nederlandse Sint Gregoriusvereniging bisdom Roermond onze welgemeende waardering en hartelijke dank uitspreken voor zijn enorme inzet gedurende bijna veertig jaren.

Van harte wensen we dat een van zijn geveugelde uitspraken: ***Nulla musica sacra sine cantoribus et musicis***, een profetisch woord zal blijken te zijn als vrucht van zijn jarenlange inzet ter ere van de Lof Gods.

Mgr.R.Maessen

BIJ HET AFSCHEID VAN GUIDO GROND

In Sittard hebben we elkaar het eerst ontmoet. Guido was benoemd aan de Petruskerk en ikzelf begon -teruggekeerd uit Rome- mijn pastorale arbeid in een nieuwbouwwijk in Vrangendaal.

Het Petruskoor onder leiding van Jan Tobben floreerde en de nieuwe kapelaan ontpopte zich als een ware promotor van dit koor en voelde zich als een vis in het water. Terwijl wij in de buitenwijk spartelden en de weg nog niet vonden in de kerkmuzikale opbouw, klonken in de dekenale kerk de feestelijke klanken uit de grote traditie.

Inmiddels was ik bestuurslid van de diocesane Gregoriusvereniging en polste ik hem om mee te doen. Het bestuur van de Gregoriusvereniging bestond nagenoeg alleen uit vakmusici en er was behoefte aan iemand die de band met de pastoraal zou verstevigen. En zo geschiedde.

Guido ontpopte zich als een ijveraar die gaandeweg op vele terreinen inzetbaar bleek. Maar onder één noemer is hij niet te vangen. Wie de jaargangen van Koorgeleide (vroeger 'Mededelingen') doorbladert krijgt enige indruk van zijn activiteiten. Ik neem als startpunt 1990. Guido Grond is inmiddels voorzitter geworden, opvolger van Dr Litjens. In die jaren vormen pater Florentius Hoogenboom, Louis Krekelberg, Jos Besselink, J. Gisberts en Hub Wolfs en ondertekende een hecht team.

Een nieuwe start wordt gemaakt op basis van de Beleidsnota. Koorinstructieavonden vormen de kern van onze activiteiten. Het bestuur lijkt soms op een rondreizend circus: voorbereidingen voor de dekenale korenavonden op locatie en later de jureringen. Er werd niet alleen

gelet op de koorprestaties maar ook op de keuze van het repertoire met betrekking tot de liturgie. Guido neemt via Koorgeleide het voortouw met informatieve artikelen *Rond het Kinderlied* maar ook met de reeks *Wist U dat?* Koördirigenten krijgen materialen aangereikt via koormappen met thematisch geordende partituren in allerlei bezettingen en moeilijkheidsgradaties. Samen met pater Florentius en Louis Krekelberg zijn bergen werk verzet. Guido oriënteert ons verder over nieuwe publicaties onder de titel *Boekennieuws*. Allerlei pakkende uitspraken omtrent kerkmuziek worden door hem geventileerd onder de titel *Muzikale Kleinoodjes* met onder meer deze spreuk: 'de tijd dat je zingt is geen verloren tijd, maar wordt opgeteld bij 't leven'.

Verder noem ik nog zijn rubriek *Geluidsdragers* maar vooral *Nieuws alle breve*. Wat een snuffelwerk is daarvoor nodig en vooral de breedte van de aangedragen literatuur die anderen op een goed spoor moeten brengen is indrukwekkend. Guido is op talrijke tijdschriften geabonneerd en beschikt over een geweldige bibliotheek. De koormappen worden uitgebreid met materialen rond het Vormsel en de eerste H. Communie. Vooral dit laatste thema ligt hem na aan het hart. Behalve deze activiteiten, zien we aalmoezenier Grond op andere gebieden druk bezig. We mogen hem gerust een ware *ambassadeur* noemen. Door zijn contacten met de Pueri Cantores en vooral zijn reizen als afgevaardigde van het hoofdbestuur naar de congressen van de Conférences Européenne des Associations de Musique d'Eglise (Cedame) voelt hij zich in zijn element. Want reizen doet hij graag en hij neemt met genoegen deel aan de maandelijkse bijeenkomsten van het hoofdbestuur. Samenvattend mogen we zeggen: Guido is als trait d'union van onschatbaar belang geweest. De Gregoriusvereniging is zijn troetelkind. En ik besef dat het (gedwongen) terugtreden, statutair vanwege zijn leeftijd, hem zwaar zal vallen. Maar ik kan uit ervaring spreken dat de status van emeritus ook voordelen heeft: je hoeft niet meer zo nodig en ze weten je wel te vinden.

Pijnlijke momenten zijn hem niet bespaard: vooral zijn terugtreden als voorzitter vanwege nieuwe kerkstructuren, viel hem zwaar. Ondertussen is de generatie bestuursleden vervangen door een fris nieuw team met nieuwe inzichten en werkmethodes. Ik ken geen bestuurslid dat zoveel jaren ononderbroken de Gregoriusvereniging heeft gediend. Daarvoor mogen wij, ondergetekende inbegrepen, hem onze welgemeende dank betuigen.

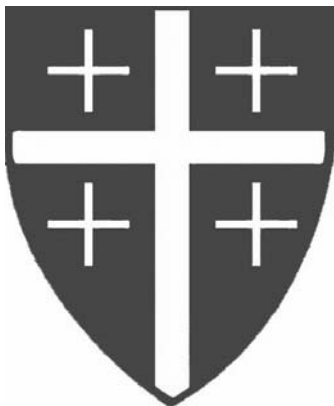
Er zijn ongetwijfeld veel vruchten gerijpt in dit proces van zaaien. En al is Guido Grond nog geen onderdeel van zijn laatste nieuwe rubriek: *Kerkmuzikale Heiligen ons vóórgegaan*, toch blijft zijn kerkmuzikale belijdenis ons bij:

*Samen rond de tafel van de Heer
speelt elkeen, jong en oud,
biddend zingend, musicerend
zijn of haar rol Hem ter eer
een toezingen naar elkaar
tot een vierende gemeenschap
priester, diaken, lector en cantor,
dirigent, organist, koor en medegelovigen
vervullen erediensvaardig hun diensttaak*

*en zending tot een levende kerk
op Gods adem en vol van Zijn Geest
om goddelijke ruimte
door zingend te geloven
en gelovend te zingen
op verheven toon
'tot verheerlijking van God
en heiliging van de gelovigen.'*

Alfons Kurris, pastoor en kerkmusicus.

AALMOEZENIER GROND 70

Ik heb Guido Grond leren kennen op het congres van Pueri Cantores in juli 1990 te Maastricht. Hij was daar verantwoordelijk voor de liturgie, in het bijzonder van de slotviering. Een regisseur was daar wel nodig, er waren immers rond de 8000 deelnemers! Wie er bij waren weten het nog, dit aantal was een onverwacht succes. De problemen die dit gaf zullen we na 21 jaar maar even terzijde laten. Ik herinner mij voornamelijk de muzikale bestanddelen: de Missa Pueri Cantores van Kees Bornewasser en de communiezang “Gustate” van Hub Wolfs. Dat de koren dit mee naar huis konden nemen en op hun repertoire zetten was een belangrijke vrucht van dit congres.

Ik herinner mij de ‘limburgse kal’, het sappige dialect van

Mgr. Gijsen en aalmoezener Grond. Niet te verwonderen vermits mijn vader-zaliger ook uit (Belgisch) Limburg kwam en wel uit Linde-Peer. Maar goed, dat valt nu buiten ons onderwerp. De contacten met Guido Grond verliepen dus voornamelijk in en om Pueri Cantores. We reisden zowel naar de bestuursvergaderingen als naar de congressen zelf. Als hij met zijn auto reed kon ik hem ervaren als een prima chauffeur, die ook alle mogelijke goederen mee had die het reizen aangenamer maakten. Onvergetelijk was het congres in Moskou. Daartoe heeft Guido zijn vlieg angst overwonnen! Graag vermeld ik ook onze trip naar Stockholm voor het congres in 2009. Guido –hoezeer bereisd ook –was nog nooit in Scandinavië geweest, en daar kon ik dan enkele interessante stopplaatsen voor aanduiden. Ik mocht immers vanaf 1974 enkele koorreizen met mijn eigen Antwerps Kathedraalkoor in die richting maken. We maakten halt in Vejle (DK), Lund, Vadstena en Göteborg.

Deze enkele zinnen volstaan niet om ons wedervaren met Pueri Cantores te beschrijven. Maar de gedrevenheid van Guido Grond speelt zich vooral af in de Cedame, de Europese conferentie van kerkmuziekverenigingen. Hij heeft er voor gezorgd dat ondergetekende de Belgische lacune kon invullen. En zo hebben we samen heel wat plaatsen en collega’s kunnen bezoeken en ontmoeten. Ik memoreer graag de conferentie in Dublin. Ook hier kon ik wat gidsen, ook alweer door vroegere koorreizen. U hebt zonder twijfel gelezen over ons bezoek op Mount Argus waar de heilige Pater Karel begraven is.

Nu een anekdote over onze terugreis. Guido is zo’n optimist dat hij het niet nodig vindt om vooraf te reserveren. Toen we dan toch rond Canterbury een Bed & Breakfast zochten, vond hij eentje waar hij vroeger al geweest was, en warempel: rond middernacht konden we onze intrek nemen in een leuke tent.

Ik vertel u geen nieuws als ik zijn woning in Heythuysen een uniek documentatiecentrum voor kerkmuziek noem. Ik heb daar zelf al kunnen van genieten als ik iets niet vond in mijn koorbibliotheek. Overal waar hij komt weet hij partituren te ‘ontfutselen’ aan onze collega’s, en heeft zo een unieke verzameling opgebouwd die eerst en vooral ten dienste staat van de kerkmuziekbeoefenaars. Zijn huis heeft hij daartoe uitgebouwd en ik vermoed dat zijn garage eerder een annex kerkmuziekbibliotheek is.

Guido Grond komt graag naar Antwerpen. Enkele oud-koorleden kennen hem nog en eentje onder hen gaf hem de bijnaam “guitige Guido”. In zijn onmetelijke fotoverzameling ontbreekt nog één item. Op de Grote Steenweg in Berchem-Antwerpen staat een bakkerij met de naam in grote letters “De Goede Grond”. Dat moet bij een volgend bezoek zeker op foto vereeuwigd worden.

Jan Schrooten, Kanunnik O.L. Vrouwe Kathedraal Antwerpen

TOELICHTING BIJ DE OMSLAG

Op de omslag zien wij het baretembleem van de Nederlandse legeraalmoezeniers.

Een kruis met de Latijnse tekst “In hoc signo Vines” (in dit teken zult gij overwinnen).

Woorden uit het jaar 312 die keizer Constan-tijn de Grote onder een kruis aan de hemel zag staan, een visioen voorafgaande aan de veldslag tegen Maxentius bij Rome.

Een aalmoezenier is de (rooms-katholieke) geestelijke verzorger binnen de krijgsmacht.

Het woord komt van het middeleeuws Latijn “eleemosynarius”. Het is een oude functie die al in de 10^e eeuw voorkomt. Het waren van oudsher geestelijken die belast waren met de zorg voor armen, soldaten, gevangenen en zieken. In de 16^e eeuw onderkenden de toenmalige heersers al snel het belang om tijdens de vele oorlogen en de gruwelijke ervaringen van hun soldaten geestelijke bijstand te kunnen verlenen waardoor hun legers beter in staat waren te blijven functioneren. De aalmoeze-niers/veldpriesters werden ook wel “capellanus” genoemd. (Ons woord kapelaan is hiervan overgebleven.) In het leger hoorden ze van oudsher bij de logistieke ondersteuning.

In de ons nabije geschiedenis van de Tweede Wereld oorlog speelden zij een belangrijke rol in de geestelijke begeleiding van de troepen. Wie kent niet de beelden van de geïmproviseerde eucharistievieringen op schepen en in kampementen voorafgaande aan de gevechten en de bijstand aan de vele gewonden en de gebeden voor de ontelbare doden. Menig aalmoezenier verrichte dan ook, gewapend met zijn geloof, heldendaden ten behoeve van zijn medemens onder erbarmelijke en levensgevaarlijke omstandigheden.

Overigens vind men binnen de krijgsmacht ook voor alle andere geloofsrichtingen een geestelijk aanspreekpunt.

VANAF DE ORGELBANK

orgel in Venlo. De toenmalige organist legde daar zijn nog brandende sigaret op en kon die waarschijnlijk tijdens de kerkdienst niet altijd op tijd weghalen.

Maar het kan nog erger.

In mijn studietijd (lang geleden) gingen wij met enkele orgelstudenten regelmatig orgels bespelen in den lande. Zo kwamen we ook bij het beroemde Smits orgel in de Sint-Petruskerk van het Brabantse Boxtel terecht. Dat was nog in de vorige eeuw dus ver voor de restauratie in 2004. Het orgel verkeerde toen in een erbarmelijke staat.

De organist blijkbaar ook want naast de speeltafel stond een halflege, of zo u wil halfvolle fles Bokma jonge graanjenever en, jawel hoor, een asbak met inhoud. Dat het geen water was voor het register “Le rossignol” bij te vullen was duidelijk te ruiken.

Nu ik dit stukje, zo net vóór Pinksteren, aan het schrijven ben vraag ik me af of sommige collega's de teksten “Geest die vuur en liefde zijn” en “vurige tongen daalden uit de hemel over hen neer” anders interpreteren dan misschien de bedoeling is.

In Harry Potter “De relieken des doods” komt het gelukkig allemaal goed. Voor sommige orgelgebruikers zie ik de toekomst wat somberder in!

Ad Voesten

Smits orgel - Boxtel

HET IMAGO VAN DE KOORWERELD

In juli 2008 vond in Kopenhagen het World Symposium voor koordirigenten plaats. Tussen talrijke dirigenten uit de hele wereld was een belangrijke plaats ingeruimd voor dirigenten van kinderkoren. Zeer goede koren traden er op, waaronder het Adolf Fredriks Flickkôr uit Stockholm o.l.v. Bo Johansson. Deze vriendelijke, goedlachse Zweed, door intimi “Bosse” genoemd, begon zijn workshop als volgt: “Als mij bij congressen gevraagd wordt wat voor beroep ik uitoefen, antwoord ik: dirigent. Iedereen kijkt me dan vol ontzag aan en zegt: “aaahh!” Als men vraagt welk orkest ik dirigeer, zeg ik: nee, ik ben koordirigent. De gezichten betrekken al wat en men zegt: “ooohh”. Welk koor? Mijn antwoord: kinderkoor. En de meesten druipen teleurgesteld af met een alleszeggend: “ô...”

Deze anekdote is veelzeggend over het beeld dat de buitenwereld heeft van de koorwereld. Gezellig een avondje uit, maar serieus niveau? Dan onze mannen uit de hawereweld. Daar wordt tenminste hard gewerkt, want altijd ligt er wel de verplichting van een concours op de loer. En o wee als er geen eerste prijs wordt gehaald! Dan is het hele dorp in rep en roer. De vlag uit bij promotie, schaamte als het korps de volgende keer een divisie lager moet acteren.

Dirigenten die de kar moeten trekken zijn er in vele soorten. De hafa-dirigent heeft gewoonlijk een professionele opleiding achter de rug. Daarbij is hij als instrumentalist van kinds af aan groot geworden in de harmonie, eerst via een jeugdopleiding, later bij de harmonie zelf. Hij kent het klappen van de zweep.

Hoe anders is dit bij de koordirigent. Er is geen jeugdopleiding. Het kinderkoor is een eilandje zonder logisch vervolg. Vaak ontdekken zangers pas na de puberteit (de schaamte voorbij) hoe leuk het is om in een koor te zingen. Het dirigentenvak wordt vaak schromelijk onderschat. Een beetje zwaaien in de maat kan toch iedereen. Bernstein zei eens bij een masterclass in Duitsland: “*Taktieren kann jeder...*”

Maar de werkelijkheid? Amateurzangers kunnen vaak geen noten lezen, dus moet de dirigent alle partijen voorzingen. Het duurt zó lang voordat het stuk in de grondverf staat, dat de afwerking en interpretatie vaak in het gedrang komt. En juist dan pas zou de muziek zich in al haar schoonheid kunnen openbaren. Maar zowel zangers als dirigent denken dat het nu eenmaal zo hoort. Stel je eens voor, dat het omgekeerd zou zijn. Zangers zingen van blad, zoals u de krant leest. Dirigenten kunnen werken van hoog niveau op het repertoire zetten. Dan zullen zij echter ook hoog geschoold moeten zijn! Een utopie?!

De stichting Centrum voor Koorzang/Koorschool Maastricht wil graag op alle fronten een helpende hand toesteken om uit deze lethargische situatie te komen. Maar dan moet de koorwereld ook geholpen willen worden! Oudere zangers zijn al snel geneigd om te zeggen: “Op mijn leeftijd ga ik niet meer “naar school” om noten te leren lezen.” Dirigenten van “gewone” koren zijn een beetje God in hun kleine wereldje en zijn bang voor gezichtsverlies als ze zich zouden gaan “bijscholen”. Liever geen confrontatie met hun eigen tekortkomingen op dit vlak.

Natuurlijk zijn er goede koren, vooral kamerkoren, waartoe jongeren zich aangetrokken voelen. Deze worden meestal geleid door professioneel opgeleide dirigenten. Ook voor deze categorie kan het CvKz zinvol zijn: stemcoaches voor korte of langere begeleiding op locatie; uitgebreide koorbibliotheek met nieuw repertoire; koorscholing op hoog niveau; contactdagen voor de dirigenten rond specialistische thema's, enz.

HET WORDT DE HOOGSTE TIJD DAT DE KOORWERELD ZICHZELF SERIEUS GAAT NEMEN.

Annie Jansen

Voor reacties op dit artikel en voor meer informatie met betrekking tot de talrijke activiteiten die het CvKz organiseert verwijzen we naar de website www.centrumvoorkoorzang.nl of het emailadres van de stichting info.centrumvoorkoorzang@gmail.com

TOELICHTING DO-UT-DES-MUZIEKBLADEN

Onder deze naam biedt de diocesane Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging de kerkkoren en kerkmusici van de parochies in het bisdom Roermond nieuwe composities aan.

De naam is enerzijds muzikaal, anderzijds vormt zij een latijnse zin. Vertaald luidt deze: "ik geef opdat jij zult geven".

Getransponeerd naar onze intentie betekent dit zoveel als: wij als diocesane NSGV bieden U deze muziekbladen aan opdat U er gebruik van

zult maken en dit wellicht zult honoreren met een bijdrage ter bestrijding van de onkosten.

U mag de koorcomposities legaal kopiëren en vergroten. Vriendelijk verzoek: Wilt U wel ons secretariaat hiervan met een briefkaart op de hoogte stellen!

Voor gebruik buiten het bisdom is schriftelijke aanvraag om legale kopieën à € 0,25 per blad te verkrijgen verplicht.

Een van de belangrijkste gezangen in onze liturgie is de psalm volgend op de 1e lezing. De Nederlandse kerkprovincie maakt in haar lectionarium gebruik van de psalmvertaling van AdW. Bronkhorst (Psalterium voor Gemeenschapsgebed, Katholieke Bijbelstichting Boxtel.) Vaak is het vinden van een praktisch bruikbare toonzetting niet eenvoudig. In Koorgeleide daarom het begin van een onderneming om de psalmen in deze vertaling toegankelijker te maken voor onze koren. Doel is om op een eenvoudige manier de psalm toon te zetten. Zodanig dat het voor koor, volk en organist zonder al te veel inspanning muzikaal liturgisch aansluit bij de lezingen.

In deze aflevering de eerste poging. Psalm 25 (24) "Tot U in den hoge richt ik mijn geest, tot U, Heer mijn God." De tussenzang voor de eerste zondag van de Advent in het komende C-jaar. Het refrein, voorgezongen door het koor en beantwoord door de zingende kerk, wordt gevolgd door de, middels een cantor of kleine groep voorzangers, gezongen verzen. De organist ondersteunt minimalistisch.

A.V.

DO-UT-DES-MUZIEKBLADEN

UIT PSALM 25 (24)

Tussenzang 1e zondag van de advent C-jaar

Ad Voesten
Ad W. Bronckhorst

1e keer koor, 2e keer allen.

Tot U in den ho - ge - richt ik mijn geest, tot U, Heer mijn

The first system of the musical score. The vocal line (treble clef) begins with a whole rest, followed by a double bar line and a repeat sign. The lyrics "Tot U in den ho - ge - richt ik mijn geest, tot U, Heer mijn" are written above the notes. The piano accompaniment (grand staff) also begins with a whole rest, followed by a double bar line and a repeat sign. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is common time (C).

Voorzang
5 1. God. Tot 2. God. Wijs mij uw we-gen, Heer, leer mij uw pa-den ken-nen.

The second system of the musical score. The vocal line (treble clef) starts with a measure number "5". It has two first endings, labeled "1. God." and "2. God.", with a double bar line and repeat sign between them. The lyrics "Wijs mij uw we-gen, Heer, leer mij uw pa-den ken-nen." are written above the notes. The piano accompaniment (grand staff) also has two first endings, labeled "1." and "2.", with a double bar line and repeat sign between them. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is common time (C).

11 Leid mij vol - gens uw woord, want Gij zijt mijn God en Ver - los - ser. Tot

The third system of the musical score. The vocal line (treble clef) starts with a measure number "11". The lyrics "Leid mij vol - gens uw woord, want Gij zijt mijn God en Ver - los - ser. Tot" are written above the notes. The piano accompaniment (grand staff) continues the accompaniment. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is common time (C).

Psalm 25 (24)

Koor/allen

15 U in den ho - ge — richt ik mijn geest, tot U, — Heer mijn 1. God. Tot 2. God. De

20 Heer is goed en recht - scha - pen, daar - om wijst Hij zon - daars de weg. Hij

24 leidt de ge - rin - ge langs een - za - me pa - den Hij leert de een vou - di - ge wat hij moet doen. —

Psalm 25 (24)

Koor/allen

28 — Tot U in den ho - ge — richt ik mijn geest, tot U, — Heer mijn

1. God. Tot

33 2. God. De we - gen van God zijn goed en be - trouw - baar — voor ie - der die Zijn ver -

33 2.

38 bond on - der - houdt. Een vriend is de Heer voor hen die Hem vre - zen, — Hij

38

Psalm 25 (24)

Koor/allen

42 toont hen de waar - de van zijn ver - bond. _____ Tot U in den ho - ge _____

46 richt ik mijn geest, tot U, _____ Heer mijn 1. God. Tot 2. God.

SACRAMENTSdag

Als kind raakte ik vertrouwd met de feestelijke viering van Sacramentsdag, dan werden vroeg in de ochtend bloementapijten

in onze straat aangelegd die naar de hoek van de straat leidden waar een rustaltaar was opgebouwd. De sacramentsprocessie ging vaak gepaard met mooi weer; de harmonie speelde plechtige processiemuziek en iedereen droeg zondagse kleren. Bij het rustaltaar werd het Allerheiligste uitgesteld en er werden gregoriaanse lofzangen gezongen, zoals *Adoro te devote* en *Tantum ergo*.

Toen wist ik natuurlijk nog niet dat dit feest, ontstaan in een middeleeuwse devotiesfeer, als eerste gevierd werd in het bisdom Luik. Een visioen van een zekere Juliana van Cornillon was in 1246 voor de toenmalige bisschop van Luik aanleiding om een Eucharistisch feest in te stellen. Enige tijd later werd het in de gehele Latijnse kerk gevierd, dat is mede te danken aan het feit dat sommige kloosterorden, zoals de dominicanen, deze dag in hun stadskerken vierden. De sacramentsprocessie is ontstaan naar het voorbeeld van processies die met relieken van heiligen op hun feestdagen gehouden werden. Toen paus Urbanus IV in 1264 het feest van het heilig Sacrament instelde, heeft hij Thomas van Aquino (1225–1274) opgedragen een nieuw officie voor dit feest samen te stellen, dus om liturgische gebeden en gezangen voor dit feest te maken. Thomas van Aquino, ook wel doctor Angelicus genoemd, was jarenlang docent aan diverse universiteiten en tevens theologisch adviseur van de paus. Hij was een vernieuwer van de wijsbegeerte. Onze Kerk heeft enkele prachtige hymnen aan Thomas te danken, hymnen die monumenten van verkondiging en van mystieke devotie zijn. Allereerst het *Lauda Sion*, dat werd gedicht op een mooie melodie, die oorspronkelijk toebehoorde aan een sequentie van Adam van St. Victor, die een van de meest prominente en productieve schrijvers was van middeleeuwse hymnen.

Het *Lauda Sion* bevat de gehele sacramentsleer, toch is het geen dor en droog lied, het blijft verkondiging en gebed, een majestueuze hymne. Thomas van Aquino dichtte ook de andere hymnen voor het officie van Sacramentsdag, zoals het beroemde *Pange lingua gloriosi corporis mysterium*, dat het *Pange lingua gloriosa proelium certaminis* (Goede Vrijdag!) van de hand van Venantius Fortunatus (bisschop van Poitiers rond het jaar 600)) als voorbeeld had.

Het gedeelte uit deze hymne, dat begint met de woorden: *Tantum ergo sacramentum veneremur cernui* is hét sacramentslied bij uitstek geworden.

Een derde mooie hymne uit het officie voor Sacramentsdag is het *Adoro te devote*.

In het *Lauda Sion* is de leer aan het woord, in het *Adoro te* komt de mystiek aan bod.

Het *Adoro te* is een gedicht met ingehouden hartstocht, weliswaar devoot maar niet sentimenteel. Het is een aanbidding van Christus, een aanbidding die van alle tijden is.

Cyriel Tonnaer

IN MEMORIAM: HARRY VALK

Op weg naar een verjaardag van een oud bestuurslid van de NSGV overleed, op donderdag 28 april 2011, plotseling Harry Valk, adviseur, oud-secretaris en oud-penningmeester van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging (NSGV).

Naast deze bestuursfuncties vervulde Harry Valk in de afgelopen 20 jaren vele functies ten dienste van de rooms-katholieke kerkmuziek. Hij was secretaris-penningmeester van de stichting Liedbundel, die verantwoordelijk is voor de uitgave van de officiële zangbundel in de r.k. kerkprovincie (Gezangen voor Liturgie).

Hij nam deel aan het overleg binnen de Raad van Toezicht op de bijzonder hoogleraar Muziek en Christendom, zoals die onder auspiciën van de NSGV aan de Universiteit van Tilburg is gevestigd.

Hij was ook penningmeester van het Fonds Liturgische Gezangen, bestuurslid van de stichting Vrienden van Gregorius en secretaris van het Emeritiberaad van de NSGV.

In het jaar 2006 kende de NSGV hem de plaquette toe, de hoogste onderscheiding. Nadat Harry Valk in 2008 zijn functie van secretaris van het bestuur had neergelegd, werd hij benoemd tot erelid en adviseur van het bestuur van de vereniging.

Harry Valk werd geboren in Blerick op 28 juli 1931. In 1950 werd hij benoemd tot koster van de St. Antoniusparochie te Blerick waar hij werkzaam bleef tot 1 maart 1973. Dit was in de tijd van het rijke Roomse leven. Omdat de oude neogotische kerk in de oorlog volledig was verwoest moest men jarenlang gebruik maken van een noodkerk. In september 1962 werd de nieuwe St. Antoniuskerk in gebruik genomen.

Bij de bouw, inrichting en ingebruikname van dit kerkgebouw heeft Harry een heel belangrijke inbreng gehad. Harry was voor collega's een modelkoster. Naast de gewone kosterwerkzaamheden zorgde hij voor de opleiding van misdienaars en acolieten, was regelmatig bij plechtige diensten ceremoniaris of lector; vervangend organist/dirigent. Daarnaast kreeg hij steeds meer taken toebedeeld op het gebied van planning en administratie.

Zijn bestuurlijke kwaliteiten bleven niet onopgemerkt. Zo werd hij secretaris en later voorzitter van de Limburgse kosterbond. Hij was secretaris van diverse liturgische werkgroepen en m.n. heeft hij zich ingezet voor de opleiding en vorming van nieuwe koster. Mede dank zij zijn inzet kwam in 1961 in Utrecht de kosteresschool tot stand. In 1973 werd Harry gevraagd om administrateur te worden van het kort tevoren opgerichte Secretariaat R.K. Kerkgenootschap (SRKK) te Utrecht, welke functie hij na enige aarzeling aannam. In deze nieuwe functie heeft hij heel veel werk verzet. In 1990 werd hij kerkelijk onderscheiden en benoemd tot Ridder in de Orde van Sint Silvester vanwege zijn 40-jarig jubileum in dienst van de kerk. In 1991 ging hij met vervroegd pensioen en werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Maar Harry zat niet stil.

Hij ging opnieuw aan de slag en in 1996 – bij de viering van 40 jaar kosterbonden in Nederland – verscheen de uitgave van zijn hand “Koster in dienst van de Rooms-katholieke kerk” (op en neergang van een functie). Een boekwerk van bijna 400 pagina's.

Van 1970 tot aan zijn overlijden was hij, naast zijn werkzaamheden voor de NSGV, ook algemeen secretaris van de Interdiocesane Kosterbond. Dit werk was hem op het lijf geschreven. Met een ongekennde precisie en ijver heeft hij zich al die jaren ingezet.

“EN NIEMAND VALT OF HIJ VALT IN U HANDEN”

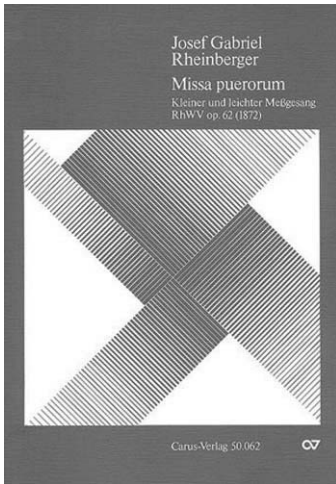
Huub Oosterhuis

We zullen zijn innemende persoonlijkheid, en grote deskundigheid missen. Maar weten dat hij thuis is bij God.

NOOT-ZAKEN

MUZIEK- EN BOEKBESPREKINGEN DIE ONZE AANDACHT VERDIENEN

Missa puerorum RhWV opus 62 van Josef Gabriel Rheinberger. (1839-1901)

Deze eenstemmige Latijnse mis met orgelbegeleiding of harmonium, staat in schril contrast met de in die tijd veelal groots opgezette composities van het ordinarium. De mis werd op de vooravond van Driedigheidszondag geschreven en uitgevoerd! (1871) De eerste opzet van het kyrie is door zijn vrouw Franziska gemaakt. Naar verluid nam Josef de muziek uit haar handen en voltooide dit eerste deel in enkele minuten. Ook de overige delen schreef hij in een zeer korte tijd. Voor het schrijven van het “Benedictus” stelde hij zich de volgende regels;

- “1. Es muß in einer halben Stunde komponiert sein.
2. Es darf kein Schreibfehler gemacht und keine Note falsch geschrieben werden.
3. Es darf nicht länger als eine Seite sein.
4. Es darf nicht über eine Oktave hinausgehen und muß eine leicht spielbare Orgelbegeleitung haben.”

Naast de vaste misdelen is er een tussenzang toegevoegd. “Verbum supernum prodiens” Deze toevoeging op tekst van Thomas Aquinas (13^e eeuw) heeft te maken met de vereniging van gelovigen waar de mis voor werd geschreven.

Overigens staat in de hier besproken uitgave een drukfout in de tekst van bovengenoemd deel. (*adopus* moet *ad opus* zijn)

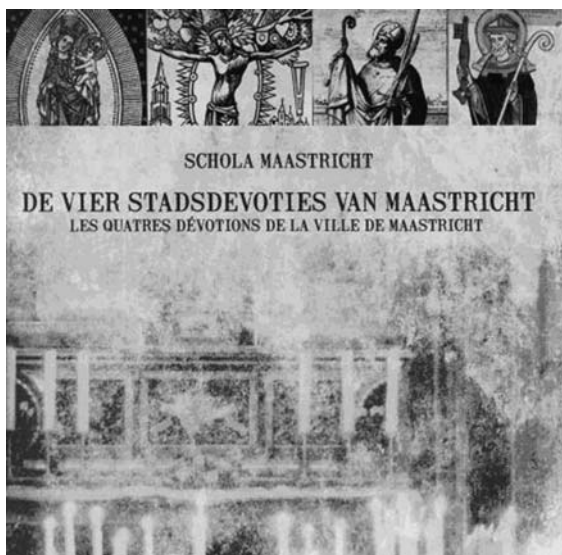
Door zijn eenvoud en bescheiden omvang is de mis erg toegankelijk. De titel “Missa puerorum” geeft de uitvoeringpraktijk van toen weer. Het betekent letterlijk “jonge mannen”. Ze werd in die tijd dus door een jongenskoor uitgevoerd. Heden ten dage levert de omvang van één octaaf f1-f2 wellicht een hoogteprobleem op.

De kinderen, en ook volwassenen, waren in de 19e eeuw zangtechnisch goed onderlegd doordat er veel aandacht was voor zangonderwijs in kerk en maatschappij. De mis is erg compact geschreven. Er staat geen maat teveel in. Dat maakt het uitstekend bruikbaar voor de liturgie. (Ook na Vaticanum II.)

Josef Gabriel Rheinberger

Missa puerorum, Kleiner und leichter Meßgesang, RhWV op. 62 (1872),

Carus-Verlag 40.760/01

Nieuwe CD Schola Maastricht: De stadsdevoties van Maastricht

Het repertoire van de Maastrichtse stadsdevoties (St. Servaas, OLV Sterre der Zee, 't Zwart Kruis en St. Lambertus) werd door Schola Maastricht in 2010 middels drie concerten uitgevoerd tijdens concerten in Ravenstein (Nederlands Gregoriaans Festival), Maastricht (Musica Sacra) en Wahlwiller (Kunstdagen Wittem). Het repertoire heeft drie pijlers:

- het door de eeuwenoude lokale traditie bepaalde repertoire rond de Maastrichtse stadsdevoties rond Maria, Petrus, Amandus, Servatius en het heilig kruis;
- de verbinding van de oude traditie en de actuele betekenis van het gregoriaans in de compositie 'Welle of Mercy' uit 2010 van Anthony Fiumara voor 2 solisten, schola en strijkorkest. De Nederlandse componist Anthony Fiumara (www.anthonyfiumara.com) laat zich inspireren door het eeuwenoude gregoriaans en komt tot artistiek vernieuwende samensmelting van oude melodieën en nieuwe compositieprocedés in zijn compositie 'Welle of Mercy'. Het werk is gebaseerd op vier van de bekendste Maria-antifonen. De bezetting van het werk vraagt om twee solisten, strijkorkest en gregoriaanse schola.
- artistiek adviseur van de Schola Maastricht, Dr. A. Kurris, vierde in 2010 zijn gouden priesterjubileum. Kurris stond aan de wieg van de Schola Maastricht. Een groot aantal zangers van de schola zijn oud-leerlingen van hem geweest aan het Conservatorium in Maastricht. In dit project komen zijn levenslange toewijding aan het gregoriaans en zijn verbondenheid met Maastricht als pastoor van de O.L.V. basiliek samen in een unieke documentatie van het oudste gregoriaans van de stad Maastricht en haar stadsdevoties.

De CD is voor € 15,- te bestellen via de website www.scholamaastricht.nl

EVEN VOORSTELLEN

Organisaties en belangenverenigingen die werkzaam zijn in de Nederlandse geloofsge-meenschappen.

In dit vervolgartikel stellen u wederom voor aan een aantal deelnemers zodat u een overzicht krijgt van de betrokkenheid van velen bij de kerkmuziek in onze tijd.

Het overzicht is in alfabetische volgorde. (Eerste deel in KGL 87-2010)

3. Katholieke Dirigenten en Organistenvereniging (K.D.O.V.)

Belangenvereniging, die al honderd jaar bestaat, van professionele organisten en dirigenten binnen de rooms-katholieke kerk. Het lidmaatschap is alleen weggelegd voor bevoegde kerkmusici volgens de richtlijnen binnen de RK kerk. De K.D.O.V. heeft op dit moment ongeveer 250 leden. In haar activiteiten behartigt de vereniging de belangen door gesprekken te voeren met de kerk over de rechtspositieregeling van kerkmusici i.s.m. de Koninklijke Toonkunstvereniging en contacten met de K.V.O.K. (Zie verder).

Vier keer per jaar geven zij een eigen verenigingsblad uit.

Contactadres via; www.kdov.nl

4. Koninklijke Vereniging van Organisten en Kerkmusici (K.V.O.K.)

Sinds 1 januari 2009, ontstaan uit de Koninklijke Nederlandse Organisten Vereniging (KNOV) en de Gereformeerde Organisten-

vereniging (GOV). De KVOK heeft nu circa 2300 leden, voornamelijk organisten. Het doel van de vereniging is het onderhouden van de belangen van organisten en kerkmusici (ook andere in de kerk werkzame instrumentalist(en)). Zij wil graag een overkoepelende organisatie zijn voor alle organisten en alle andere kerkmusici in Nederland ongeacht de geloofsrichting.

Haar activiteiten bestaan uit het uitgeven van drie bladen te weten; "Het orgel", "Muziek en liturgie" en "Nota Bene".

Tevens organiseert ze studiedagen, verzorgt ze diverse uitgaven en voert overleg met betrokken instanties.

Contactadres via; www.kvok.nl

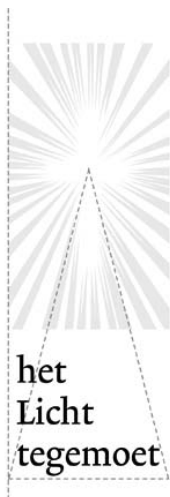
5. Nederlandse Sint-Gregorius Vereniging (N.S.G.V.)

De ruim honderd jaar oude koepelorganisatie voor de rooms-katholieke kerkmuziek. De NSGV werkt onder verantwoordelijkheid van de Nederlandse Bisschoppenconferentie. Elk bisdom heeft een eigen afdeling met daarboven een landelijk bestuur. Alle traditionele kerkkoren (ongeveer 4000) in de parochies zijn automatisch lid van de NSGV. (125.000 zingende mensen). De NSGV staat voor vorming en toerusting voor traditionele koren en met speciale aandacht voor de kinderkoorzang via de afdeling Kind-Koor-Kerk. Er is een uitgebreide digitale muziekdatabase DONEK genaamd en er zijn diverse werkgroepen en overlegorganen.

Voor meer informatie en contact, www.nsgv.nl

Wordt vervolgd

KORENDAG HEILIGDOMSVAART MAASTRICHT 2011

In het kader van de Heiligdomsvaart 2011 mochten we op 29 mei heel wat enthousiaste zangers uit Maastricht en omgeving begroeten in de St. Servaasbasiliek. We mogen de organisatie van de Heiligdomsvaart dankbaar zijn dat er meteen met grote vanzelfsprekendheid ook gedacht werd aan een eigen dag voor de kerkzangers uit de verre omtrek.

De Heiligdomsvaart 2011 luistert naar het thema 'Ad lucem'. Nou heeft licht meer van doen met het oog dan met het oor, maar wie merkt dat er ergens licht daagt in zijn leven, die komt vanzelf tot zingen. Want waar het hart van vol is, daar loopt de mond van over. En in ons geloof doen we dat al gauw zingend: eredienst zonder zang kunnen we ons niet voorstellen.

'Zingt voor God met een dankbaar hart psalmen, hymnen en liederen, ingegeven door de Geest', formuleerde Paulus al. Als er iets is dat mensen voor God altijd gedaan hebben, dan is het zingen. Het volk van het Oude Verbond zong al psalmen als het hart van de eredienst.

En ook wij zingen ze nu nog, of het nou diezelfde psalmen van het Oude Testament zijn, of kerkliederen door de eeuwen heen, of muziek in een moderne jas. Die zingende traditie verbindt ons met christenen uit alle eeuwen: vanaf de apostelen, over Sint Servaas en de zijnen, de eeuwen en tijden door, tot nu toe. Hoe toepasselijk is het dan ook dat deze korenmiddag de titel 'Eeuwenzang' heeft meegekregen! We maken in verschillende workshops een pelgrimstocht door de verschillende tijden en zangculturen heen om uiteindelijk met respect voor de verschillende tradities samen te eindigen in een grote samenzang binnen de muren van de eeuwenoude basiliek, waar vanaf het prille begin altijd gezongen is.

Het werd een bijzonder middag met interessante workshops. Pastoor Kurris en ondergetekende wijdden de zangers in in de oudste traditie, die van het gregoriaans. Peter Serpent nam de deelnemers mee op reis door de vroege meerstemmigheid. Ben Perry bezocht de klassieken. Bart Verharen zocht en vond het in de eigentijdse moderne kerkmuziek en Marc Demandt zong 'Taizé' met hen. De middag – die overigens in een heel prettige sfeer verliep – eindigde met een samenzang in de St. Servaas, waar alle workshops van zich lieten horen. De NSGV Bisdom Roermond past dank voor het initiatief en de goede zorg van de zijde van de organisatie van de Heiligdomsvaart en aan de leden van de Capella Sint Servatii die zich als gastheren en –dames presenteerden. Maar even groot is de dank en de waardering aan alle zangers die deelnamen: de traditie van eeuwen zang kan alleen maar levend gehouden worden als er mensen zijn die er stem aan geven. Een stem, een gezicht en vooral een hart. We zingen ons die middag en steeds opnieuw 'naar het licht toe' en dragen het vervolgens graag mee naar alle plaatsen waar we gewoonlijk de lof Gods stem geven en zodoende ook elkaar het licht toezien!

Ed Smeets, pastoor

BIJ DE PRESENTATIE VAN DE NSGV UITGAVE 'IN PARADISUM'

Acht conclusies

1. De te snelle invoering van de liturgievernieuwing schept voor de kerkmuziek problemen, die voorlopig niet zijn opgelost.
2. Goede voorlichting over het wezen van de liturgie is dringend nodig. Het contact tussen geestelijkheid en dirigent-/organist laat nog al te dikwijls te wensen over.
3. Doorstroming van hoog tot laag van hetgeen er leeft en naar hetgeen men streeft, wordt dringend gewenst, d.i. van diocesane besturen via koorkringbesturen naar koorbesturen en kerkmusici.
4. Gewenst is het, dat de tweeledigheid der liturgie, nl. enerzijds het handhaven en verrijken van het van vroegere geslachten ontvangene, anderzijds het nieuwe goede kansen bieden ter ontwikkeling - zoals voorgeschreven in de Concilie-constitutie over de H. Liturgie - zo spoedig mogelijk in de Nederlandse kerkprovincie ten volle worde erkend en uitgevoerd. Dit betreft uiteraard ook alle jongere, reeds uitgegeven en nog uit te geven officiële voorschriften uit Rome.
5. Invoering van de parochiële samenzang in de volkstaal is op de eerste plaats een kwestie van goede organisatie, van een weloverwogen voorbereiding, van communicatie met alle betrokkenen en ook van kennis van zaken.
6. De meerderheid der deelnemers wenst een liederenbundel te zien verschijnen, vooral ook met psalmteksten. Het is aan de Gregoriusvereniging om vooral aan het muzikaal aspect van deze bundel leiding te geven.
7. Een zeer belangrijk onderdeel der liturgievernieuwing t.o.v. de parochiële samenzang is de orgelbegeleiding. Hier doet zich het probleem voor, dat er groot gebrek is aan voldoende onderlegde hulporganisten. Daarbij moet men wel bedenken, dat - afgezien van een, aan gewijzigde omstandigheden aangepaste, honorering - de status van beroepsorganist een crisis gaat doormaken tengevolge van extra diensten op zondag.
8. Aandacht moet worden besteed aan het aandeel van de scholen bij de verbreiding van de liturgie-vernieuwing, met name in de parochiële samenzang.

'Aldus besloten op' – en nou houd u vast – 'op vrijdag 23 april 1965'! Je zou vermoeden dat e.e.a. recent is opgesteld, maar het tegendeel is waar. Je 'lacht je kapot' als je oude jaargangen Gregoriusblad terugleest, want daaruit is dit genomen. Je zou er ook mee kunnen huilen. Precies 50 jaar na bovengenoemde studiedagen met bijbehorende conclusies vonden er op 7 en 28 mei twee ontmoetingen plaats in Roermond tussen de NSGV en de kerkmuzikale en liturgisch deskundigen die voor elk dekenaat zijn aangetrokken.

Aanleiding en schuld van alles is de Werkgroep Liturgische Muziek die sinds een ruim jaar actief is en probeert uitwerking te geven aan de Beleidsnota '10-'15 van de NSGV Roermond. Waar gaat het om?

Het was in 1965 blijkbaar al, maar nu nog veel meer – nodig, broodnodig, dat we alles uit de liturgie halen wat er in zit. Liturgie is en blijft de ontmoeting van de kerkgemeenschap met de Levende Heer. Juist in de kring van Zijn verzamelde vrienden wil de Heer aanwezig zijn. Die samenkomsten van die vrienden van de Heer, van Zijn leerlingen, Zijn gelovigen, verlopen volgens bepaalde rituelen, die enerzijds vastliggen en anderzijds toch telkens anders zijn, omdat wij ze anders ervaren en beleven. We nemen onszelf mee en we nemen mee naar de liturgie van wat er leeft en speelt. Dezelfde teksten kunnen ons op bepaalde momenten ineens heel anders in de oren klinken! Ons geloof is een levend en levendig geloof!

Maar – nogmaals - die samenkomsten van die vrienden van de Heer verlopen volgens bepaalde rituelen. Het was de Heer die zelf gezegd had: 'Blijft dit doen om Mij te gedenken!'- Blijf samenkomen en doen wat we altijd gedaan hebben: samen zijn, samen stil worden, bidden, luisteren, zingen. Het was Jezus' hartenwens dat we dat zouden doen en anderzijds hebben we als kerkgemeenschap altijd gemeend aan te sluiten bij die veel grotere traditie waar Jezus zichzelf ook willens en wetens heeft geplaatst, namelijk die van de Joodse bijeenkomsten, waar geluisterd wordt naar het Woord van de Heer in de lezingen van de Heilige Schrift, waar die verkondiging beantwoord wordt met gezang – Bijbels gezang, psalmgezag, want ook die psalmen zijn Gods Woord en het is wezenlijk voor ons geloof dat we niet voorbijgaan aan de woorden die God zelf ons heeft gegeven om te bidden! Geloof is altijd eerst en vooral antwoord op God die ons voorgaat: wij luisteren en beamen wat we horen, met onze gelovige zang in de kerk, met onze daden in het dagelijks leven.

Dat is heel kort door de bocht ons geloof. En niet anders dan dat! Uitgangspunt van heel ons gelovig bezig zijn is altijd Gods initiatief. Ik vertel 't omdat we dat in de concrete liturgie ook heel bijzonder zien uitgewerkt. De tijd van de themavieringen ligt inmiddels ver achter ons, maar daarom geldt niet minder dat het juist de lezingen zijn, met het evangelie in het hart, die als uitgangspunt zouden moeten dienen voor heel de viering. We geloven dat als het evangelie verkondigd wordt, voorgelezen, omgeven met wierook en kaarsen, dat het dan Jezus zelf is die op dat moment tot ons spreekt en ons iets of eigenlijk heel veel heeft te vertellen...

Ik ben er vast van overtuigd dat als onze keuze van gezangen liturgisch verantwoord is, dat er dan een wereld open gaat. En 'liturgisch verantwoord' dat kun je opvatten als wat er allemaal wel en niet mag, of dat kun je aangrijpen om te bezien of je zo zinvol mogelijk de liturgie kunt verzorgen, waarbij wat er gezegd en gezongen en gedaan wordt zo mogelijk naadloos in elkaar overgaan en zelfs de toeschouwer op afstand merkt dat het hier om een eenheid gaat, die ons iets te zeggen heeft. Ik merk dat een of twee keer per week bij elke uitvaart.

Wezenlijk is wat het Concilie ons allemaal destijds inmiddels vijftig jaar geleden als grote opdracht heeft meegegeven: 'De kerkmuziek zal des te meer gewijde muziek zijn naarmate zij nauwer met de liturgische handeling wordt verbonden' (SC 112).

Ik zou willen zeggen: er is heel wat gaande momenteel in den lande over teksten die wel of niet gezongen mogen worden in de eredienst. Je kunt daar vragen bij stellen, maar je moet wel oog en hart hebben voor de aanleiding van dat alles: er heerst een onvrede over de wijze van liturgie vieren en men grijpt de regelgeving aan om meer aandacht te vragen voor wat er echt toe doet.

En dat goede willen we koesteren en waar mogelijk nog verbeteren, althans we willen als Gregoriusvereniging suggesties doen op alle mogelijke terreinen om waar we kunnen vooruit te komen. Dat zal niet makkelijk zijn, maar dat gaan we wel proberen en volhouden! Het heeft daarbij geen enkele zin van bovenaf te dicteren – de tijd heeft uitgewezen dat dat niet (meer) werkt. Veel liever willen we van onderop mensen enthousiast maken voor de rijke schat van liturgie en kerkmuziek; een schat die des te meer gedolven wordt en gaat schitteren als die twee naadloos in elkaar over grijpen. Ik ben er vast van overtuigd dat we daardoor een veel grotere uitstraling krijgen als kerk. Ik merk het iedere keer weer bij al die uitvaarten en ook in de zondagsliturgie: als wat er ‘voor’ gezegd wordt en wat ‘achter’ gezongen in elkaar overgaan, heb je een andere sfeer in de kerk.

Alleen, je moet het weten, je moet het zien en er gevoel voor hebben of krijgen. Dat geldt voor pastoor, koor, dirigent, organist en alle andere participanten, kortom iedereen dus, want liturgie is het werk van het hele Godsvolk, waarbinnen ieder zijn eigen taken en plaats heeft. Gelukkig zit er van Eijsden tot de Mokerhei heel wat aan talent, kennis en kunde en goodwill. Als we die krachten kunnen bundelen en mobiliseren en met respect voor de eigen spelregels van de liturgie, maar ook met oog en oor en hart voor de muziek zelf het beste en mooiste uit onze vierende geloofsgemeenschappen kunnen halen, dan gaat deze missie de goede kant op.

Ed Smeets, pastoor

NIEUWE WEBSITE

Bent u op zoek naar repertoire voor uw kinder- of jeugdkoor? En wilt u op de hoogte blijven van activiteiten voor kinderkoren en het allerlaatste nieuws op het gebied van koormuziek? Breng dan eens een bezoek aan de splinternieuwe website www.kinderkorenlimburg.nl.

Hier vindt u een overzicht van activiteiten voor kinderkoren en/of hun dirigenten, relevante nieuwtjes, een overzicht van de kinderkoren met hun contactgegevens, informatie voor dirigenten en besturen, een overzicht van kinderkoorrepertoire, een pagina met muzieklinks voor kinderen, links naar relevante korenorganisaties en cultuur-educatieve sites. Verder is er een forum waarop u allerlei vragen kunt posten.

De website is een initiatief van de VNK-Limburg en de werkgroep Kind-Koor-Kerk van de NSGV afdeling Roermond.

POST-LUDIUM

In deze rubriek is plaats voor ingezonden brieven van lezers. Plaatsing betekent niet dat de redactie het met de inhoud eens is. De redactie behoudt zich het recht voor om brieven niet te plaatsen.

Stilte is mooier dan applaus.

Een lang gekoesterde wens gaat in vervulling als ik in 1998 Bach's *Matthäus Passion* - vermoedelijk geschreven in 1727 – beluister in de kerk waar hij tot aan zijn dood in 1750 cantor was. Het is mijn eerste, maar niet laatste bezoek aan Leipzig. De stad met een rijke geschiedenis op het gebied van de literatuur, vooral de boekdrukkunst, en de muziek.

Maar ook de stad met de burgeropstand in 1989 tegen het DDR-regime.

Behalve Bach hebben ook andere grote meesters zoals Mendelssohn en de in Leipzig geboren Richard Wagner de stad een aureool van onvergankelijkheid verleend.

In mijn paasbeste pak laat ik de klanken en de tekst van het lijdensverhaal op die gedenkwaardige dag tot mij komen in de barokke Thomaskirche, de kerk waar Johann Sebastian Bach na enige omzwervingen zijn laatste rustplaats kreeg.

De uitvoering zelf was van een hemelse schoonheid, vooral de stilte na afloop: géén applaus! Ook geen ijdeluiterij of aanstellerij van de uitvoerenden, het beroemde Thomanerchor, het Gewandhausorchester en solisten. Zelfs het decolleté lijkt die avond ongepast, de dames dragen hun kleding tot onder hun kin. Een speld hoor je vallen als de vol bezette kerk in plechtige stilte naar buiten schuift, geheel in de sfeer van de passieklanken zoals die nog respectvol naklinken in de hoofden van het luisteraars.

Hoe wreed had applaus aan deze spirituele beleving afbreuk gedaan.

De passie voor de Passie is die Goede Vrijdag in volle pracht speurbaar, ook bij diegenen die meer in Bach geloven dan in God. De Italiaanse dirigent Claudio Abbado zei ooit op de televisie dat de stilte in de zaal na een adembenemende uitvoering, belangrijker is dan een ovationeel applaus. Ben het hier helemaal mee eens.

Hoe geheel anders is dat een jaar later bij de uitvoering van de *Matthäus* in de fraaie Philipszaal van Eindhoven. Het is alsof bij deze uitvoering de duivel mij op de hielen zit.

Wat in het protestante Leipzig lukte, blijkt in het katholieke Eindhoven haast onmogelijk: met de ogen dicht luisteren! Wat is het geval? Mijn ogen raken geobsedeerd door twee zingende borsten. Ruim drie uur volgen ze het wel wee van een royale boezem van de zingende *Magd* (aanduiding in de originele partituur). De mooie sopraanstem hoor ik nauwelijks bij het zingen van de ontroerende aria: *Wie wohl mein Herz in Tränen schwimmt.* (...)

Pas tegen het einde van het passieconcert in Eindhoven verzinken mijn ogen en oren in een vredige rust bij het prachtige slotkoor: *Wir setzen uns mit Tränen nieder.*

Nog vóór het slotakkoord is verstomd wordt het tranendal ruw verstoord door het menselijke, al te menselijk applaus. Kennelijk weten wij geen raad meer met tranen en stilte...

Drs. A.J. Weijers
actief koorzanger in het Scholakoор van Heerlen
en het Gemengd Kerkkoор Welten/Heerlerbaan

ACTIVITEITENAGENDA

KOORKRINGACTIVITEITEN

Koorkring	datum	plaats	thematiek/activiteit
Helden	15 september	Kessel	Dekenale eucharistieviering
Thorn	28 september	parochiekerk	Grathem - Kerstmis

ORGELCONCERTEN

De Stichting Orgelkring Roermond organiseert ieder jaar, tijdens het zomerseizoen een reeks orgelconcerten. Alle concerten vinden plaats in de Caroluskapel, Swalmerstraat 100, Roermond

09.08.2011	Jean-Pierre Steijvers, Nederland
16.08.2011	James David Christie, Verenigde Staten
23.08.2011	Taras Baginets, Rusland
04.09.2011	Leo van Doeselaar, Nederland

Voor begintijden en toegangsprijs zie www.orgelkringroermond.nl

MUZIEK DOE MIDDAG 2011

Dansen en zingen voor de jeugd op zaterdag 1 oktober 2011 vanaf 11.30 uur in het Cultureel Trefcentrum in Nuth, Wilhelminastraat 3.

Voor dirigenten is er een aparte workshop met zangtips en nieuw repertoire. Aan het eind van de middag is er een echte voorstelling met zang en dans. Kosten € 1,- per kind. Eigen lunchpakket meenemen. Consumpties zijn voor eigen rekening.

Meer informatie: Jeugdkoor Eige Wies Nuth, Richard Griffijn, tel. 045-5244772,

e-mail: richardgriffijn@hotmail.com.

INTERNATIONAAL 2011:

CEDAME 2011

De 23ste Europese Conferentie van Kerkmuziekorganisaties vindt plaats in Zwitserland.

Op 8 september is er een symposium over het belang en de toekomst van het orgel in Zürich.

Op 9 september is er een symposium over liturgie in Bern.

56ste LITURGISCH CONGRES

Dit liturgisch congres zal van 17-18 oktober a.s. plaatsvinden te Blankenberge (België).

KOORSECRETARIS - DIRIGENT - ORGANIST

- Aan alle parochiegeestelijken wordt één exemplaar van 'Koorgeleide' toegesonden.
- Elke koorsecretaris in de parochies ontvangt eveneens één exemplaar om dit binnen het koor te laten rouleren. **Mocht de adressering van het koorsecretariaat niet (meer) juist zijn, gelieve dit dan te melden aan het diocesaan secretariaat NSGV.**
- Een persoonlijk abonnement voor 3 nummers per jaargang is mogelijk door € 7,- per jaar over te maken op ons postbanknummer (zie onder).

LEDEN VAN HET ALGEMEEN BESTUUR VAN DE NEDERLANDSE SINT-GREGORIUSVERENIGING IN HET BISDOM ROERMOND

Mgr. R.H.M. Maessen, voorzitter,

Wijngaard 11, 6017 AG Thorn, tel. 0475-561410 e-mail: rhm_maessen@hetnet.nl

Mr. Drs. J. Hoorens, secretaris,

Beijerstraat 13, 6118 CS Nieuwstadt (046-4853969)

Drs. G. Moonen, penningmeester,

Bob Boumanstraat 26, 6042 EH, Roermond (0475-386772 werk)

J. Halmans-Gommans, Matterhornlaan 13, 5801 KH Venray (0478-583806)

Mw. A. Jansen, Hondstraat 16, 6211 HX Maastricht (043-3216892)

Drs. E. Smeets pr., Kerkberg 7, 6374 ES Landgraaf (045-5312378)

J. Steijvers, Aldenhoven 28, 6093 HB Heythuysen (0475-496456)

L. Stultiëns, Schaapsweg 25, 6077 CD St.Odiliënberg (0475-533332)

C. Tonnaer, Broekstraat 20, 6085 HG Horn (0475-582276)

A. Voesten, Molenstraat 7, 5975 AE Sevenum (077-3662479)

Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging in het Bisdom Roermond (NSGV):

Postadres: Postbus 470, 6040 AL Roermond (ook voor het aanvragen van onderscheidingen)
Bezoekadres: Swalmerstraat 100, 6041 CZ Roermond (secretariaat en documentatiecentrum zijn op werkdagen te bezoeken, cq. telefonisch te bereiken tussen 14.00 en 17.00 uur).
Website: www.nsgvroermond.nl
Telefoon: 0475-386725 / fax: 0475-386797 / e-mail: nsgv@bisdom-roermond.nl
Bankrelaties: Fortis Bank: 22.98.52.599 en Postbank: 1028074, beide t.n.v. 'Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging, Roermond'

Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging (landelijk bureau)

Post- en bezoekadres: Kromme Nieuwegracht 66, 3512 HL Utrecht
Telefoon: 030-2331010 / fax: 030-2364971 / e-mail: info@nsgv.nl / www.nsgv.nl

Kunstfactor

Postadres: Postbus 452, 3500 AL Utrecht
Telefoon: 030-7115100 / fax: 030-2364971 / www.kunstfactor.nl / e-mail: info@kunstfactor.nl

8.

E

C-ce sa-cér-dos magnus,

q

su- is plá-cu- it De- o : * Id-

rán- do fe'-cit il-lum Dómi- nus

ple-bem su- am. ỹ. Bene-dicti- ó-nem

um génti- um de-dit il- li, & testamén-

firmá-vit su-per ca-'put e- jus.